

Asia Tekijänoikeus jakkaraan

Hakija A

Annettu 7.9.2010

Tiivistelmä *Tatin muotoa jäljittelevä jakkara oli tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

A (jäljempänä hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa koskien "Tatit"-jakkarasarjan jakkaroiden tekijänoikeussuojaa. Hakija esittää 16.4.2010 päivätyssä lausuntopyynnössään seuraavaa:

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, ylittävätkö "Tatit"-jakkarasarjan jakkaroiden hahmo tekijänoikeuslain mukaisen teoskynnyksen. Lisäksi hakija toivoo tekijänoikeusneuvoston vahvistavan hakijan osuuden "Tatit"-jakkarasarjan suunnittelussa toisena suunnittelijana. Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan hakija pyytää tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, onko myös hakija katsottava edellä mainittujen jakkaroiden tekijäksi.

Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle muun muassa kuva-aineistoa, jossa on kuvattuna kyseessä olevat, "Tatit"-sarjaan kuuluvat kaksi jakkaramallia sekä hakijan mukaan hänen luonnoksiaan ja muuta kuvausta jakkaroiden suunnitteluprosessista eri työvaiheista.

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on pyytänyt vastineen B:ltä. B katsoo vastineessaan, että "Tatit"-jakkarasarjan jakkarat yltyvät teostasoon. B:n mukaan jakkaroiden tekijänoikeus on syntynyt yksin hänelle ja kaikki kyseisiin jakkaroihin liittyvät taloudelliset oikeudet ovat siirtyneet X Oy:lle.

B:n mukaan hakija on ollut työsuhteessa edellä mainittuun yhtiöön ja työtehtäviä suorittaessaan osallistunut jakkaroiden tuotekehittelyyn B:n ohjeiden ja tehtävänannon mukaisesti. B:n mukaan hakija ei ole osallistunut jakkaroiden luomisprosessiin tekijänoikeuslain edellyttämällä luovalla panoksen siten, että jakkarat voisivat olla tekijänoikeuslain 6 §:ssä tarkoitettuja yhteisteoksia. B:n mukaan tekijänoikeuslain 3 §:n mukainen velvollisuus mainita tekijän nimi hyvän tavan mukaisesti koskee vain tekijänoikeuslain tarkoittamia tekijöitä. Tekijänoikeuslain nojalla ei ole velvollisuutta mainita muita henkilöitä, jotka ovat osallistuneet tuotteen kehittelyyn muussa roolissa kuin tekijänoikeudellisena tekijänä.

Hakija on vastannut B:n vastineeseen ja todennut muun muassa olevan varsin selvää, että he ovat toimineet työparina ja kumpikin osallistuneet jakkarasarjan suunnitteluun.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja TekijäL:n soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei ratkaise näyttökysymyksiä.

Tekijänoikeudesta

TekijäL 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy siten lähtökohtaisesti teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle.

TekijäL 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella laadulla ei ole merkitystä eikä tuotteen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä.

Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

TekijäL 1 §:n säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Taideteollisuuden tuotteita ovat esimerkiksi astiat, valaisimet ja huonekalut.

Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen teoskynnys on asetettu varsin korkealle. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen

muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat.

Ollakseen TekijäL 1 §:ssä suojattu teos taideteollisuuden tuotteen tulee täyttää TekijäL 1 §:n mukaiset itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset käytännöllisestä tarkoituksesta huolimatta. Teoskynnyksen alentaminen taideteollisten tuotteen osalta olisi omiaan rajoittamaan kilpailua. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87).

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä esimerkiksi jonkin idean hyödyntämistä.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyn rajoituksen, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.

Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna ylittää teostasoon. Teoksella voi olla myös kaksi tai useampia tekijöitä. TekijäL 6 §:n mukaan tilanteessa, jossa kaksi henkilöä ovat yhdessä luoneet teoksen, heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti.

Tekijänoikeutta teokseen eivät saa esimerkiksi tekniset avustajat, materiaalin kokoajat ym. vastaavat työskentelijät vain työpanoksensa ansiosta (Haarmann 2005, s. 102). Teoksen luomisprosessiin osallistuvan on osallistuttava teoksen muodon ja rakenteen luomiseen, jotta hänen työpanoksensa voitaisiin katsoa ylittävän teoskynnysvaatimuksen.

TekijäL 7 §:n mukaan tekijänä pidetään, jollei näytetä toisin olevan, sitä, jonka nimi taikka yleisesti tunnettu salanimi tai nimimerkki yleiseen tapaan pannaan teoksen kappaleeseen tai ilmaistaan saatettaessa teos yleisön saataviin.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Korkeimman oikeuden ratkaisuja

Korkein oikeus on käsitellyt useasti tekijänoikeutta taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteisiin. Esimerkiksi ratkaisuissa KKO 1962 II 60 (rannekoru), KKO 1971 II 4 (ryijy) ja KKO 1980 II 3 (korumallit) korkein oikeus katsoi tuotteen nauttivan tekijänoikeussuojaa.

Sen sijaan ratkaisuissa KKO 1932 II 267 (makuuhuoneen kalusto) ja KKO 1975 II 25 (huonekalut) sekä KKO 1948 II 464 (kattovalaisin) ja 1976 II 48 (miilumenetelmällä valmistetut valaisimet) korkein oikeus katsoi, ettei teoskynnys ylittynyt.

Tekijänoikeusneuvoston aikaisempia lausuntoja

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteisiin esimerkiksi lausunnoissaan TN 2007:11 (kynttilänjalka ei ollut TekijäL:ssa tarkoitettu teos), TN 2007:7 (marjanpoimuri ei ollut TekijäL:ssa tarkoitettu teos), TN 2006:19 (hirvenpääkoristeiset snapsilasit olivat TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia (ään.)), TN 2006:9 (huonekalut olivat TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia), TN 2005:1 (koristelautanen ei ollut TekijäL:ssa tarkoitettu teos), TN 2004:9 (koru oli TekijäL:ssa tarkoitettu teos, mutta valmistusmenetelmä ei kuulunut tekijänoikeussuojan piiriin) ja TN 2001:16 (heijastimet eivät olleet TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia).

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut hakijan toimittamaa kirjallista ja kuvamateriaalia "Tatit"-jakkarasarjasta. Tekijänoikeusneuvosto vastaa hakijan esittämiin kysymyksiin alla.

- 1. Ylittääkö "Tatit"-jakkarasarjan jakkaroiden muotoilu tekijänoikeuslain mukaisen teoskynnyksen?*

Ollakseen TekijäL 1 §:n nojalla suojattu teos taideteollisuuden tuotteen on oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Se, että tuotteella on jokin käyttötarkoitus, ei vielä kerro sen teosluonteesta. Mikäli tuotteen käyttötarkoitus kuitenkin hallitsevassa määrin sanelee lopputuloksen pikemminkin kuin tekijän luova panos, kyse on tuotteesta, joka ei ole tekijänoikeudellisessa mielessä riittävän itsenäinen ja omaperäinen teos.

Teoskynnyksen katsotaan yleensä ylittyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen.

"Tatit"-jakkaroiden osalta tekijänoikeusneuvosto katsoo, että jakkaroiden muodot eivät ole hallitsevassa määrin seurausta käyttötarkoituksesta, vaan muodot ovat omaperäisiä ja seurausta tekijän tai tekijöiden luovasta henkisestä panoksesta, eikä kukaan muu lähtökohtaisesti päätyisi samanlaiseen lopputulokseen vastaavaan työhön ryhtyessään. "Tatit"-jakkaroiden omaperäisyyttä tukevat myös jakkaroiden saamat kansainväliset suunnittelualan palkinnot.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että "Tatit"-jakkarat ovat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että niitä on pidettävä TekijäL:n 1 §:ssä tarkoitettuina teoksina.

2. Onko hakija katsottava "Tatit"-jakkaroiden toiseksi tekijäksi?

Teoksen tekijän selvittäminen on näyttökysymys. Tekijänoikeusneuvosto ei ratkaise näyttökysymyksiä, joten tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa siihen, onko hakijaa pidettävä "Tatit"-jakkaroiden toisena tekijänä.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marco Grönroos

Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Eija Hinkkala, Pia Huhdanmäki, Heikki Jokinen, Satu Kangas, Martti Kivistö, Pirjo Kontkanen, Pekka Pulkkinen, Anne Salomaa, Pekka Sipilä, Riikka Tähtivuori, Markku Uotila, Hannele Vertainen ja Martti Virtanen.